

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin İşlenişi: Uygulama Örnekleri ve Sürece İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*

Selay Arkün Kocadere**, S. Sadi Seferoğlu***

Özet

Bu araştırmanın amacı Eğitim Fakültelerinde verilen Topluma Hizmet Uygulamaları (THU) isimli dersin işlenişi sürecinde yapılan uygulamalardan örnekler sunmak ve süreçle ilgili öğrenci görüşlerini değerlendirmektir. Çalışmanın katılımcıları THU dersine kayıtlı 44 öğretmen adayı üniversite öğrencisidir. Bu ders kapsamında 14 hafta boyunca topluma hizmete yönelik çeşitli projeler geliştirilerek uygulamaya konulmuştur. Bu çalışmada, bu dersin yapılandırılmasına yönelik uygulama örneklerine, öğrenci düşüncelerinde ortaya çıkan temalara ve dersin işlenişine yönelik çıkarımlara yer verilmiştir. Çalışma kapsamında geliştirilen projelerin ve dersin değerlendirilmesi için öğretmen adaylarından günlük tutmaları ve raporlar hazırlamaları istenmiştir. Raporların betimsel analizi sonucunda topluma hizmetle ilgili olarak katılımcıların duygu ve düşüncelerinde yedi temanın ağırlık kazandığı anlaşılmıştır. Öğrenci raporlarının incelenmesinden, bu derste gerçekleştirilen uygulamalar sayesinde göze çarpan en belirgin sonucun öğrencilerde topluma hizmet bilincinin ve farkındalığının gelişmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Topluma hizmet uygulamaları, öğretmen eğitimi, uygulama örnekleri, toplum hizmeti, öğrenci görüşleri*

Implementing the Community Services Course: Practice Examples and Evaluation of Students' Perceptions

Abstract

The purpose of this study was investigating methodologies implemented and outcomes observed in a course called Community Services at the Faculty of Education. The participants of the study were 44 university students enrolled in the course which lasted for 14 weeks. During this course several projects were developed and implemented. In order to evaluate the group and class projects and overall course evaluation participants were asked to write journals and reports about the activities performed. Content analysis of reports indicated that there were seven themes in participants' reflections. One of the most important results which could be drawn from the examination of projects was that participants' consciousness and awareness on community services were raised.

Key Words: Community services, implementations, teacher education, sample cases, students' perceptions

* Bu çalışma, Sabancı Üniversitesinde düzenlenen 7. Eğitimde İyi Örnekler Konferansında kısa bir bölümü sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Öğr. Gör. Dr. Selay ARKÜN KOCADERE, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü, Ankara
selaya@hacettepe.edu.tr

***Doç. Dr. S. Sadi SEFEROĞLU, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü, Ankara
sadi@hacettepe.edu.tr

Giriş

Değişen ve gelişen dünyada çağdaş yaşam düzeyine ulaşabilmek için okullarda iyi bir eğitimin veriliyor olması gerekmektedir. Öte yandan okullardaki başarının nitelikli öğretmenler olmadan önemli düzeyde yükseltilemeyeceği ileri sürülebilir (Seferoğlu, 2004). Son yıllarda okullarda verilen eğitimle ilgili olarak gündemde olan yüksek standartlar öğretmenlerin niteliklerini yükseltme ve sınıfta daha etkili olmalarını sağlamaya yönelik çabalarda yoğunlaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu arada Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve üniversiteler gibi kurumlar bu standartlara nasıl ulaşılabilirliğinin yanıtının arandığı çeşitli etkinlikler gerçekleştirmektedirler.

Bu bağlamda YÖK 2006 yılında öğretim programlarını yenileme çalışmaları kapsamında eğitim fakültelerinin öğretim programlarına "Topluma Hizmet Uygulamaları" (THU) isimli yeni bir dersin konulmasına karar vermiştir. Bu ders öğretmen adaylarına topluma hizmetle ilgili birçok bilgi, beceri ve tutumu kazandırması açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Dersin temel amacı öğrencilerin toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamalarını sağlamaktır (YÖK, 2007; Tezbaşaran, 2009). Dersin tanımına göre öğrencilerin; topluma hizmet uygulamalarının önemini kavramaları, toplumun güncel sorunlarını belirlemeleri, toplumun güncel sorunlarına çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamaları, çeşitli bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılmaları, sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer almaları ve topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır.

İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde ise MEB tarafından 2005 yılında çıkarılan "Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği" (MEB, 2005) ile bu konuda ilk adımlar atılmıştır. Bu yönetmeliğin "Toplum Hizmeti ve Çalışma Esasları" başlıklı üçüncü bölümünde aşağıdaki bilgiler bulunmaktadır:

Toplum Hizmeti

Madde 12 — Öğrencilerin; ailesine, çevreye ve topluma duyarlı, gönüllü çalışma bilincine sahip, sorun çözen ve çözüm üreten, resmî, özel, sivil toplum kurum ve kuruluşları ile iş birliği içinde çalışma becerilerini geliştirmiş birer fert olarak yetişmeleri için toplum hizmeti çalışmalarına yer verilir. Toplum hizmeti çalışmaları, öğrencilerin yaş ve bilgi seviyelerine uygun öğrenci kulübü çalışmaları kapsamında, ayrı olarak veya bireysel olarak ya da grupla hazırlanacak çalışma planlarına ve projelere göre yaptırılır.

Topluma hizmet uygulamaları incelendiğinde batılı ülkelerde de bu tür etkinliklerin üniversite düzeyinden önce gerçekleştirildiği görülmektedir. Birçok batı Avrupa ülkesinde ve ABD'de topluma hizmet uygulamaları ortaöğretim okullarının programlarına girmiştir. Örneğin ABD'de Topluma Hizmet Ulusal Komisyonu (National Commission on Service-Learning-NCSL) topluma hizmet uygulamalarının, öğrenme amaçlarıyla uyumlu olduğu sürece her dersin öğretim programında kendisine yer bulabileceğini belirtmektedir. NCSL ayrıca bu yaklaşımın her yaştan çocuk için uygun olabileceğini ifade etmektedir (NCSL, 2002). Öte yandan batılı alanyazında topluma hizmet uygulamalarıyla ilgili olarak Türkiye'deki uygulamalardan farklı bakış açılarını gözlemek mümkündür (Wikipedia, 2012; University of Missouri, The Work Study, 2007). Örneğin, topluma hizmet devletin bireylere yüklediği bir yurttaşlık görevini, bir mahkeme kararının veya bir dersin gereğini yerine getirmek için yapıyor olabilir.

Üniversite düzeyi için Türkiye'deki alanyazına bakıldığında, birçok eğitim fakültesinin THU dersinin yürütülmesine ilişkin çeşitli esasları ortaya koyduğu yönergelerle rastlanmaktadır. Ancak derste gerçekleştirilebilecek uygulamalara ilişkin olarak soru işaretleri bulunmaktadır. Nitekim bu dersin işlenişyle ilgili olarak yapılmış çalışmaların henüz kısıtlı olduğunu söylemek mümkündür. Özü itibarıyla Eğitim Fakültelerinde sunulan diğer derslerden farklı bir yapısı olan bu dersle ilgili çalışmalar aşağıda şekilde özetlenebilir.

Ayvacı ve Akyıldız (2009) çalışmalarını 70 öğretmen adayına uygulanan bir anket ve toplumsal hizmet kuruluşlarının yöneticileri olan 29 kişiyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle yürütmüştür. Çalışmanın sonucunda dersi alan öğrencilerin olumlu tutum ve davranış geliştirdikleri; topluma hizmet alanında gönüllü oldukları; faaliyetler sayesinde toplumun eksik ve zayıf yönlerinden haberdar olan öğrencilerin duygusal açıdan çeşitli değişimlere uğradığı sonucuna varılmıştır.

Çoban, Kaşkaya ve Ağırbaş (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının THU dersine yönelik tutumlarını öğrenim gördükleri bölümlere göre karşılaştırılmıştır. THU dersini alan 213 öğretmen adayının çalışma grubunu oluşturduğu araştırmada bölümler arasında farklılıklar gözlenmiştir. Ancak farklılıkların THU derslerinde gerçekleştirilen etkinliklerdeki farklılıklardan kaynaklandığı, benzer etkinlikleri uygulayan bölümler arasında ise fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Akkocaoğlu, Albayrak ve Kaptan (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, THU dersinin öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılıklarına etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma 80 öğretmen adayıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada adayların THU dersini aldıktan sonra daha fazla sivil toplum kuruluşundan haberdar oldukları, sivil toplum kuruluşları içerisinde de daha çok kendi mesleklerine ve çocuklara yönelik kuruluşların çalışmalarını takip ettikleri belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca öğretmen adaylarının toplumsal sorumluluklara ilişkin duyarlılıklarının arttığı belirtilmiştir.

Elma, Kesten, Kiroglu, Uzun, Dicle ve Palavan'ın (2010) çalışmasında THU dersinin öğretmen adaylarınca nasıl algılandığını belirlemek üzere bir ölçek geliştirilmiştir. Çalışmada algı açısından belirlenen alt boyutların cinsiyet, anabilim dalı ve uygulama yapılan sivil toplum kuruluşları açısından farklılıklar gösterip göstermediği ortaya konmaya çalışılmıştır. 415 öğretmen adayıyla gerçekleştirilen araştırmada adayların derse ilişkin algılarının genel olarak olumlu olduğu belirlenmiştir.

Sönmez (2010) 125 Sosyal Bilgiler öğretmen adayından, topladığı veriler ışığında THU

dersine yönelik görüşleri kazanım boyutunda belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada dersin amaç ve içeriğinin anlaşıldığı ve adayların bu doğrultuda kazanımlarının olduğu ifade edilmiştir.

Dinçer, Ergün, Şen ve Çabuk (2011) THU dersine ilgili gerçekleştirdiği çalışmada 29 lisans öğrencisi ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda adayların yararlı deneyimler elde ettikleri, toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirdikleri, projeler kapsamında beraber çalışılan çocukların ise kavram bilgisinde gelişmeler görüldüğü anlaşılmıştır.

Gökçe (2011) THU dersini alan 52 sosyal bilgiler öğretmen adayından açık uçlu anket ve yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla veri topladığı çalışmasında dersi bir bütün olarak değerlendirmeyi amaçlamıştır. Veriler Sosyal Bilgiler dersinde topluma hizmet uygulamalarının yeri ve önemi, uygulamalar, THU'nun adaylara katkısı, adayların THU'ya ilişkin görüş ve önerileri, adayların mesleki yaşamlarında gerçekleştirebileceği topluma hizmet uygulamalarına ilişkin görüşleri gibi başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre THU dersi adaylar tarafından genel olarak olumlu bir şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca, gerçekleştirilen uygulamaların adayların toplumsal sorunlara karşı duyarlılıklarını artırdığı ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı belirlenmiştir.

Saran, Coşkun, Zorel ve Aksoy (2011) THU dersi ve dersin koordinatörlük sistemini betimleyerek işleyişe yönelik öneriler getirmeyi amaçladıkları çalışmalarında 21 fakülte/yüksekokul/meslek yüksekokulunun THU koordinatörleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmışlardır. Çalışmada projelerin raporlama süreçleri, proje uygulama alanları, ders sürecinde karşılaşılan sıkıntılar, dersi veren öğretim üyeleri ve koordinasyon gibi konuların değerlendirilmiş ve buna ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Tilki (2011) beden eğitimi ve spor eğitimi alan öğrencilerin THU dersini algılama düzeylerine ilişkin yaptığı tez çalışmasında, 150 öğrenci ile çalışmıştır. Çalışmada THU dersini algılama düzeylerinin cinsiyet, yaş, aile aylık geliri, bireyin aylık harcama miktarı ile yaşantısının daha çok geçtiği yer gibi değişkenlere göre incelenmesinde anlamlı bir farkın görülmediği,

ancak öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı fark görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Yılmaz'ın (2011) THU dersini değerlendirmeyi amaçladığı çalışmada veriler 10 farklı eğitim fakültesinde dersi yürüten 20 öğretim elemanı ve dersi alan 39 öğretmen adayından yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmıştır. Çalışmada THU dersinin genel olarak yararlı bulunduğu, ancak planlama ve uygulamada sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir.

Bu çalışmalarda ulaşılan sonuçlar incelendiğinde, THU dersini alan öğretmen adaylarının toplumsal sorumluklara ilişkin duyarlıklarının arttığı, öğrencilerin genel olarak olumlu tutum ve davranışlar geliştirdikleri, THU dersinin programa alınmasının isabetli bir karar olarak görüldüğü ancak dersin uygulanmasıyla ilgili süreçte sıkıntılarla karşılağıldığı, öğrencilerin derse yönelik tutumlarının derste gerçekleştirilen etkinlikler ya da bölümlere göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (Akkocaoğlu, Albayrak, Kaptan, 2010; Ayvacı, Akyıldız, 2009; Çoban, Kaşkaya, Ağırbaş, 2010). Bu durum ders kapsamında uygun uygulamaların seçilmiş olması ve bu etkinliklerin etkili olabilmesi için ne tür düzenlemelerin yapılması gerektiği gibi konularda araştırmaların gerçekleştirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Nitekim alanyazında THU dersinin işlenişine ilişkin uygulama örneklerinin verildiği çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmada THU dersinin planlanması ve işleniş sürecinin tanıtılması ve ayrıca süreçle ilgili öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesiyle alan yazındaki bu açığın kapatılması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışma Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde okuyan THU dersine kayıtlı 44 üniversite 3. sınıf öğrencisiyle, ders süreci olan 14 haftada gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amaç THU dersinin işlenişine ilişkin bir çalışma örneğinin sunulması, ikincisi de süreçle ilgili öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesidir.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Ders kapsamında geliştirilen ve uygulamaya konulan grup ve sınıf projelerinin ve dersin genel bir değerlendirmesini yapmak amacıyla

öğretmen adaylarından THU kapsamında gerçekleştirdikleri etkinliklerle ilgili günlükler tutmaları ve bu etkinliklerle ilgili gözlem, düşünce ve yorumlarını günlüklerine yazmaları istenmiştir. Ders değerlendirmesi için günlüklerin yanı sıra katılımcılardan çalıştıkları kurumlarla ilgili görüşleri, projelerini gerçekleştirirken karşılaştıkları sorunları, aldıkları tepkileri, bunlarla ilgili olarak neler hissettikleri ve neler öğrendiklerini belirttikleri raporlar oluşturmaları istenmiştir. Bu amaçla araştırmacılar tarafından "Günlük Formu" ve Rapor Formu" geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca gerçekleştirilecek olan projelerin planlanması için bir "Proje Formu" da geliştirilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle THU dersinde gerçekleştirilen grup ve sınıf projeleri tanıtılmış, grup ve sınıf projeleriyle ilgili nicel ve nitel bilgiler sunulmuştur. Çalışmada ayrıca dönem sonu raporlarında yer alan "Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında gerçekleştirdiğiniz etkinliklerle ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?" sorusunun yanıtları veri olarak kullanılmıştır. Söz konusu veriler bir nitel veri analizi yazılımı olan NVivo 7 kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz için veriler incelenerek ağırlıklı olarak dile getirilen temalara uygun olarak bir kodlama şeması oluşturulmuştur.

Nitel araştırmalarda, çalışmanın bulgularının desteklenmesi amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmesi, alıntıların kime ait olduğunun belirtilmesi, verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi, araştırma süreci ile yöntemlerin açıklanması, verilerin anlamlı bir bütün oluşturması, sonuçların alternatif çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması geçerlik ve güvenilirliği artırmanın ölçütlerinden bazılarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005; Yıldırım, 2010). Bu çalışmada katılımcıların görüşleri kendi cümleleri ile italik şekilde yazılarak verilmiştir. Yapılan alıntının hangi katılımcıya ait olduğu belirtilmiştir. Ancak alıntı yapılan katılımcılar belirtilirken katılımcıların gerçek isimleri yerine kod numaraları kullanılmıştır. Katılımcı görüşleri verilirken anlam açısından sorunlu olduğu düşünülen yerlerde bu durumu düzeltmek amacıyla köşeli parantez içinde bazı eklemeler yapılmıştır. Öte yandan çalışmanın nicel verilerle desteklenmesi verilerin objektifliğinin sağlanması açısından

önemlidir (Yıldırım, 2010). Bu nedenle çalışmanın bulguları sunulurken nicel veriler de kullanılmıştır. Bunların yanı sıra geçerlik için belirlenen temalar ve bu temaların yer aldığı kodlama şeması hakkında bir uzmandan görüş alınmış ve alınan görüşler doğrultusunda şemaya son hali verilmiştir. Kodlama şemasının güvenilirliğine ilişkin olarak ise iki ayrı uzmana 3'er öğrenciye ait veriler ve kodlama şeması verilmiş, uzmanlardan verileri şemaya uygun şekilde kodlamaları istenmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan kodlamaların tutarlığı şemanın güvenilirliğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan sınıflanmış kategorik ölçeklerde kodlayıcılar arası uyumu görmek üzere kullanılan Kappa analizi yapılmış ve sonuç 0.86 olarak bulunmuştur. Kappa analizinde 0.80-1.00 aralığında kalan değerlerin güvenilirlik düzeyi çok iyi olarak kabul edildiği için (Leiva, Montoro & Martinez, 2006) 0.86 şeklindeki sonuca dayanarak çalışmanın verilerinin güvenilirliğinin çok iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

İşleniş

THU dersi haftada bir saati kuramsal, iki saati uygulamalı olmak üzere üç saatlik bir derstir. Dersin bir saatlik kuramsal boyutu sınıf ortamında işlenirken iki saati alanda geçirilmektedir. Dersin ilk haftalarında öğrencilere öncelikle topluma hizmetin önemi hakkında bilgiler verilmiş ve topluma hizmet uygulamaları ile ilgili Türkiye'den ve yurtdışından örnekler incelenmiştir. Bundan sonraki aşamada bir yandan Eğitim Fakültesi Dekanlığı tarafından oluşturulmuş olan proje havuzu incelenirken, bir yandan da derste ve ders dışında yapılan beyin fırtınası uygulamaları ile toplumda hizmete ihtiyaç duyulan alanlar belirlenmiştir. Daha sonra öğrenciler belirlenen alanlar arasından kendi tercih ettikleri konularda ve kendi istedikleri kişilerle çalışma grupları oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu gruplar doğrultusunda ilgili kurumlarla gerekli yazışmalar yapılarak izinlerin alınması sağlanmıştır.

Ders kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarla ilgili olarak oluşturulan gruplardaki proje ekipleri birlikte çalışarak, öncelikle gerçekleştirmeyi planladıkları projenin konusunu, adını, amacını ve hedef kitlesi belirleyerek bunu yazılı hale getirmişlerdir. Bu amaçla araştırmacılar

tarafından hazırlanan "Proje Formu" kullanılmıştır. Gruplar hazırladıkları proje metninde, projede kullanmayı planladıkları materyal, araç ve gereçleri, projeye katkı sağlayabilecek-destek verebilecek kurum ve kuruluşları da belirlemişlerdir. Gruplar proje formlarında ayrıca projelerin uygulama süreciyle ilgili olarak, proje kapsamında yapılması planlanan etkinlikleri gösteren haftalık zaman çizelgelerine de yer vermiştir. Hazırlanan formlar öğretim elemanları tarafından incelenerek gruplara proje konuları ve uygulama süreciyle ilgili dönütler verilmiştir. Proje grupları planladıkları projelerle ilgili olarak 14 hafta süren ders dönemi boyunca her hafta ilgili kurumda en az 2 saat süren etkinlikler gerçekleştirmişlerdir.

Öte yandan çalışma kapsamında grup projeleriyle yetinilmemiş ayrıca sınıf projeleri olarak adlandırılan projeler de uygulamaya konulmuştur. Grup projeleri kapsamında dersi alan bütün öğrenciler zorunlu olarak bir proje grubunda görev almıştır. Ayrıca projelerin uygulanacağı kurumlarla da işbirliği içinde bir planlama yapılmış ve bir dönem sürecek olan uygulamaya geçilmiştir. Sınıf projeleri ise projenin türüne göre bir günden birkaç güne kadar süreleri kapsayacak türden çalışmalardır. Bu projelere katılım zorunlu tutulmamış ve gönüllü olan öğrencilerin liderliğinde yürütülmüştür. Grup projelerinde olduğu gibi bu projelerde de dersin öğretim elemanlarının yönlendirmeleri ve destekleri olmuştur. Öte yandan grup projeleri yalnızca ilgili proje grubunun üyeleri tarafından gerçekleştirilirken, sınıf projelerinin tüm sınıfın katılımına açık olması kararlaştırılmıştır. Sınıf projeleri dersin zorunlu iki saatlik uygulama çalışmasına ek olarak yapılmıştır. Bu şekilde beş tane grup projesinin yanında beş tane de sınıf projesi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen grup projeleriyle ilgili ayrıntılar Tablo 1'de, sınıf projeleriyle ilgili ayrıntılar ise Tablo 2'de sunulmuştur.

Grup projelerinin gerçekleştirildiği iki saatlik uygulama çalışmasının dışında, dersin bir saatlik kuramsal bölümünde bütün katılımcılar proje sürecinde yaşanan gelişmeleri aktarmış ve karşılaşılan sorunları paylaşmıştır. Bu paylaşımlar sayesinde öğretim elemanlarının yanı sıra bütün öğrenciler birbirlerinin neler yaptığından haberdar olmuşlardır. Dersin bu

kuramsal bölümü gruplar arası yardımlaşma için de bir zemin oluşturmuştur. Örneğin bir huzurevinde düzenlenmesi planlanan bir eğlence etkinliği için projeyi düzenleyen grup dışından bir öğrenci onların projesine saz çalarak katkıda bulunabileceğini, bir

diğeri ise koroda yer alan bir arkadaşını şarkı söylemek üzere davet edebileceğini söylemiştir. Haftalık kuramsal derslerde ayrıca sınıfça gerçekleştirilecek projeler üzerinde tartışmalar yapılmış ve bu konuda fikir alışverişinde bulunulmuştur.

Tablo 1. THU Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Grup Projelerinin Dağılımı

Projenin Başlığı	Proje ekibi	İşbirliği yapılan kişi / kurum	Projenin Süresi	Projenin Amacı
TEGV'de Eğitim	14 kişi	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı	14 hafta	İhtiyacı olanlara gerekli konularda eğitim vermek, sosyal etkinlikler gerçekleştirmek.
Kimsesiz Çocuklar	12 kişi	Atatürk Çocuk Yuvası	14 hafta	Kimsesiz çocuklarla vakit geçirmek, derslerine destek olmak, çeşitli sosyal etkinliklerde bulunmalarını sağlamak.
ANAÇEV'de Eğitim	9 kişi	Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı (ANAÇEV)	14 hafta	İhtiyacı olanlara gerekli konularda eğitim vermek, sosyal etkinlikler gerçekleştirmek.
Huzurevi	6 kişi	Seyran Bağları Huzurevi	14 hafta	Yaşlılarla bir arada olmak, onları dinlemek, onların hoş vakit geçirmelerini sağlamak.
Bilgisayar Eğitimi	3 kişi	Türkiye Bilişim Derneği, Etimesgut Halk Eğ. Mrk.	14 hafta	İhtiyacı olanlara temel bilgisayar eğitimi vermek.

Tablo 2. THU Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Sınıf Projelerinin Dağılımı

Projenin Başlığı	Proje ekibi	İşbirliği yapılan kişi / kurum	Projenin Süresi	Projenin Amacı
Kan Bağışı	42 kişi	Kızılay	4 gün	Kan bağışı bilincini edinmek, donör (verici) olmak ve kan bağışı toplanmasına yardımcı olmak.
Ağaçlandırma	32 kişi	Çevre ve Orman Bakanlığı	1 gün	Çevreyi koruma bilincini edinmek ve ağaçlandırma yapmak.
Sesli Kitap	27 kişi	Görme Engelli bir öğrenci	4 hafta	Engelliler ve yaşamları hakkında bilgi edinmek, görme engellilerin ihtiyacı olan iki kitabı seslendirerek bu amaçla hizmet veren bir kütüphanede hizmete sunmak.
Kırtasiye – Kıyafet Bağışı	17 kişi	-	6 hafta	Kullanılmayan kırtasiye ve kıyafetleri toplayarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak.
Gazileri Ziyaret	8 kişi	Gazi Uyum Evi	2 hafta	Gazilerimizi tanımak.

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler

Bu bölümde öncelikle THU dersi kapsamında gerçekleştirilen grup ve sınıf projeleri tanıtılacak daha sonra öğrencilerin ders kapsamında gerçekleştirdikleri etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerine yer verilecektir. Aşağıda grup projelerinin başlıkları ve projenin ayrıntıları verilmektedir.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfında (TEGV) Eğitim: Öğretmen adayları öncelikle gönüllü olabilmek için gereken eğitimleri almış ve daha sonra her hafta TEGV'e giderek çalışmışlardır. Bu süreçte ofis etkinliklerinde ilgililere yardımcı olmuş, çoğunlukla bilgisayar

dersine girerek eğitimler vermiş ve ayrıca öğrencilerle birlikte çeşitli sosyal etkinlikler gerçekleştirmişlerdir.

Çocuk Yuvasındaki Kimsesiz Çocuklara Destek: Öğretmen adayları bir çocuk yuvasına giderek gönüllü ağabey ve ablalık yapmışlardır. Bu süreçte çocuklara derslerinde yardımcı olma, onları çalışmaya teşvik etme ve onlar için sosyal etkinlikler düzenleme gibi görevler üstlenmişlerdir. Bu süreçte ayrıca bir gıda üretim fabrikasına gezi düzenlenmiştir. Bu fabrika gezisini gerçekleştirmek için bir yandan ilgili fabrikanın bağlı olduğu holdingin temsilcileriyle görüşmeler yapılırken, bir yandan da her bir çocuk için yuvadan izinler alınmış, ulaşım için bir servis ayarlanmış ve

ayrıca çocuklara fabrikanın ürünlerinden örnekler dağıtılmıştır. Bir başka etkinlik ise 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda fabrikası gezilen bu holdingin destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlik kapsamında yuvadaki çocukların tamamına çeşitli hediyeler dağıtılmıştır.

Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfında (ANAÇEV) Eğitim: Öğretmen adayları her hafta ANAÇEV'e giderek öğrencilere ihtiyaç duyulan konularda ders vermiş, bunun yanı sıra öğrencilerle beraber film izleme ve piknik gibi sosyal etkinlikler de gerçekleştirmişlerdir.

Huzurevi: Öğretmen adayları her hafta huzurevini ziyaret etmiş; bu ziyaretler süresince yaşlıları daha yakından tanımış, onların dertlerini dinlemiş ve onlarla sohbet etmişlerdir. Ayrıca diğer gruplardan öğrencilerin katılımıyla yiyecek ve içecekleri kendilerinin aldığı, müzikli, danslı bir eğlence düzenlemişlerdir.

Bilgisayar Eğitimi: Bu projede Türkiye Bilişim Derneği (TBD) aracılığıyla bir halk eğitim merkezine ulaşılmıştır. Öğretmen adayları merkezdeki mesleki ve teknik kurslardan biri olan bilgisayar işletmenliği kapsamında sorumlu öğretmenle beraber derse girmiş, öğretmene gerek anlatım gerek uygulama esnasında, bilgisayar laboratuvarında yardımcı olmuşlardır.

THU dersi kapsamında gerçekleştirilen sınıf projelerinin başlıkları ve projenin ayrıntıları da aşağıda verilmektedir.

Kan Bağışı Projesi: Bu projeye ilgili olarak öncelikle Kızılay ile iletişime geçilmiş ve ilgililerle görüşülerek bu konuda neler yapılacağı değerlendirilmiştir. Bu süreçte kurumdan yetkililer üniversiteye davet edilerek kan bağışı konusunda bilgilendirmelerde bulunmaları sağlanmıştır. Bu bilgilendirme çalışmalarında kan bağışıyla ilgili öğrencilerin bütün soruları ve belirsizlikler açıklığa kavuşturulmuştur. Seminerin ardından yerleşkede kan toplanması için üniversiteden gerekli izinlerin alınması, duyuru için afiş tasarımı gibi hazırlıklara başlanmıştır. Bu hazırlıklar kapsamında sınıftan gönüllü bir grup, projenin liderliğini üstlenmiş ve kampanyanın yürütüleceği günlerde Kızılay görevlileriyle birlikte, kampanya süresince

her saat 7-8 kişi olmak üzere, kan bağışının yapıldığı alanda görevli olarak çalışmışlardır. Proje gönüllüleri yerleşkedeki öğrencilere kan bağışıyla ilgili broşürler dağıtmış ve ayrıca aldıkları seminerde edindikleri bilgilerden hareketle öğrencilerin kan bağışıyla ilgili sorularını cevaplamışlar. Bunun yanı sıra kendileri de kan bağışında bulunmuşlardır.

Ağaçlandırma Projesi: Sınıfta çevre bilincini kazandırmaya yönelik yapılan tartışmalar sırasında üzerinde bütün grubun uzlaşma sağladığı bir konu da "ağaçlandırma yapma çalışması" olmuştur. Bu çalışmayla ilgili olarak sınıftan bir gönüllünün Çevre ve Orman Bakanlığı ile yaptığı görüşmelerin ardından bakanlık tarafından ücretsiz olarak 200 fidan, 3 yıl boyunca sulanacak olan uygun bir dikim alanı ve ulaşım için bir servis aracı sağlanmıştır. Proje kapsamında 200 fidan dikilmiştir.

Sesli Kitap Projesi: Sınıfta engellilere yönelik bilinçlendirme tartışmaları sırasında, neler yapılabileceği düşünülürken görme engelliler için kitap okuyup kaydetmeyi hedefleyen sesli kitap projesi ortaya atılmıştır. Bu kapsamda bu konuda liderliği üstlenen öğrenciler aracılığıyla üniversitede okuyan görme engelli bir öğrenci sınıfa davet edilmiş ve engellilerin yaşadıkları sorunlar ve bunlara yönelik çözümlerle ilgili bir bilgilendirme konuşması yapması sağlanmıştır. Bu bilgilendirme etkinliği sonunda projenin nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda grup aydınlanmıştır. Sonuç olarak Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM) tarafından tasarlanan, görme engellilerin bilgi kaynaklarına erişimini sağlamayı amaçlayan internet kütüphanesinin ihtiyaç listesinde bulunan 2 kitap tespit edilmiştir. Bu kitap sınıfça okunmak üzere paylaşılmıştır. Öğretmen adayları kitabın bir bölümünü okuyup kaydetmiş, ses ve diksiyonlarının yeterli olmadığını düşünenler ise ses kayıtlarını toplayıp gerekli düzenlemeleri yaparak teknik destek vermişlerdir.

Kırtasiye-Kıyafet Bağışı Projesi: Bir grup gönüllü öğrenci, ihtiyacı olanlara iletmek üzere kırtasiye ve kıyafet bağışı kampanyası düzenlemiştir. Bu kampanya kapsamında afişler tasarlanmış ve konuyla ilgili duyurular yapılmıştır. Gönüllüler bunun yanı sıra yardımların bulunmasını, taşınmasını, ayıklanıp, türüne ve yaşlara göre paketlenmesi

işini yürütmüşlerdir. Yardımlar Muş'taki bir okula ve ANAÇEV'de eğitim verilen öğrencilere gönderilmiştir.

Gazileri Ziyaret Projesi: Bu proje kapsamında sınıftan bir grup gönüllü Gazi Uyum Evi'ne giderek gazilerimizi tanımışlardır. Ayrıca bir grup gazimiz üniversitemizi ziyaret etmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Öğrencilerin Süreçle İlgili Görüşleri

Öğrencilere THU dersiyle ilgili hazırladıkları dönem sonu raporunda "Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında

gerçekleştirdiğiniz etkinliklerle ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu raporda yazılanların değerlendirilmesi sonucunda öğrencilerin duygu ve düşüncelerinde yedi tane temanın ağırlık kazandığı belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 3) belirlenen bu temalar, kaç kişinin cevaplarında bu temanın yer aldığı ve toplam kaç kez bu temaya gönderme yapıldığı belirtilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamalarıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

Öğretmen Adaylarının Düşüncelerinden Elde Edilen Temalar (N=44)	Öğrenci sayısı	Tekrarlanma sayısı
1- Topluma hizmet uygulamaları bireylerin kendilerini mutlu, huzurlu ve gururlu hissetmesini sağlamaktadır.	34	56
2- Topluma hizmet uygulamaları etkinlikleri, topluma hizmet bilincinin kazanılmasını sağlamaktadır.	29	58
3- Herkes belli oranlarda toplum hizmeti yaptığında, toplumda sorunlar azalır, dünya daha iyi bir yer olur.	17	20
4- Bireylerin topluma hizmet uygulamaları konusunda çevresini bilinçlendirmesi ve teşviklerde bulunması önemlidir. Aslında bu eylem de topluma yapılmış bir hizmet sayılabilir.	16	24
5- Topluma hizmet uygulamaları katılımcıların bireysel gelişimlerine katkı sağlar. O süreçte katılımcılar birçok şey öğrenirler.	16	22
6- Topluma hizmet uygulamaları dersi üniversite 3. sınıftan daha önce verilmelidir. Bu konuda geç kalınmıştır.	8	10
7- Topluma hizmet herkesin yapabileceği bir şeydir. Hizmet etmek için herhangi bir makamda bulunuyor olmak, yetki veya güç sahibi olmak gerekli değildir.	8	11

Oluşturulan temalar aşağıda öğrenci yanıtlarından bölümlerle birlikte sunulmaktadır.

1- Topluma hizmet uygulamaları bireylerin kendilerini mutlu, huzurlu ve gururlu hissetmesini sağlamaktadır.

Etkinliklere katılan öğrenciler bu uygulamaya katıldıkları için yaşadıkları mutluluğu özellikle vurgulama ihtiyacı hissetmişlerdir. Aşağıda bazı katılımcıların bu konuyla ilgili paylaşımlarına yer verilmiştir:

Bir an düşününce tüm bunları biz mi yaptık diye düşünüyorum ve yazdıkça daha da mutlu hissediyorum kendimi. Yaptığım bütün işlerde kendimi hep mutlu ve huzur dolu hissettim. (K #4)

Hayatımda yaptıklarımdan hiç bu projeden aldığım kadar büyük bir haz almamıştım. Hem projeye

katıldığım için hem de projeyi gerçekleştirirken yeni bir şeye katkı sağlayabildiğim için kendimi mutlu ve huzurlu hissediyorum. (K #41)

2- Topluma hizmet uygulama etkinlikleri, topluma hizmet bilincinin kazanılmasını sağlamaktadır.

Katılımcı öğrenciler topluma hizmet bilincini kazandıklarını farklı şekillerde belirtmişlerdir. Görüşlerden birkaç tanesi aşağıdaki şekildedir:

Olaylara farklı bakmayı, hayatta yalnız kendimiz için yaşamadığımızı, hiç ummadığımız bir anda hiç beklemediğimiz insanlara yardımımızın dokunabileceğini ve onların hayata tutunabilmelerini sağlayabileceğimizi veya hayatlarına yön verebileceğimizi gördüm. (K #20)

Topluma hizmet konusunda duygu ve düşüncelerim bu dersi almadan önceki durumuma göre değişti. Eskiden devlet ve kurumları var neden gönüllülere

ihtiyaç duysunlar diye bir izlenimim vardı. Şimdi bu dersi alırken ve aldıktan sonra gördüm ki her alanda gönüllüler öncülük etmezse işler istenilen düzeyde gitmiyor. (K #26)

3- Herkes belli oranlarda toplum hizmeti yaptığında, toplumda sorunlar azalır, dünya daha iyi bir yer olur.

Bu temada toplumdaki sorunların çözümünü için herkesin belli düzeyde katkı yapmasının önemine değinilmekte, ayrıca bu durum gerçekleşirse sorunların olmadığı ideal bir topluma, dünyaya erişilebileceği belirtilmektedir. Aşağıda bu temada ele alınan birkaç görüşe yer verilmektedir:

Herkes üzerine düşeni elinden geldiğince yapsa, yapmaya gayret etse daha sorunsuz, eksiksiz bir toplum olma yolunda ilerleme kat edebileceğimizi düşünüyorum. (K #25)

İnsanlar azıcık duyarlı olsa hiç kimsenin belki de bir şeylere bu denli ihtiyacı olmazdı. Herkes gücünün yettiği bir açığı kapatmaya çalışsa belki de bir gün kapatılacak yara kalmayacak. (K #37)

Herkes üzerine düşen görevi yapsa belki de hiç sorun kalmayacak. Bütün insanlar mutlu mesut yaşamlarına devam etme imkânı bulacaklar. (K #27)

4- Bireylerin topluma hizmet uygulamaları konusunda çevresini bilinçlendirmesi ve teşviklerde bulunması önemlidir. Aslında bu eylem de topluma yapılmış bir hizmet sayılabilir.

Öğrencilerin çevrelerini topluma hizmet ve gönüllü olmak gibi konularda bilinçlendirme yönünde çabalar gösterdikleri görülmektedir. Katılımcı görüşlerine birkaç örnek aşağıdadır:

Bu bilinci gerek yakınlarıma gerek öğrencilerime verip onların da toplumsal farkındalıklarını artırmalarını sağlayıp, onların da başkalarına bu bakış açısını yakalatmalarını sağlayarak bir zincir oluşturabilmek... (K #25)

Artık çevrem baktığımda iyileştirilmesi gereken birçok durumu fark edebiliyorum ve bu düşüncemi birçok insana yayıyorum ki ülkemizin çözülmeyen sorunu kalmasın. (K #21)

Önemli olan onları bu tür yararlı işler yapmaları için teşvik etmek. Bunun için de herkese görev düşüyor, birbirimizi uyarıp, yönlendirmeliyiz. (K #12)

5- Topluma hizmet uygulamaları katılımcıların bireysel gelişimlerine katkı sağlar. O süreçte katılımcılar birçok şey öğrenirler.

Planlı bir takım etkinliklerde görev alınmış olunması katılımcılara kendi potansiyellerini görme şansı vermiştir. Bu çalışma süresince öğrencilerin farklı düzeyde kişi ve kurumlarla etkileşimlerde bulunmalarının, gönüllü oldukları projelere liderlik edebilmelerinin, projelerine yönelik karar verme yetkisine sahip olmalarının, üniversite dışı bir ortamda öğretim elemanları yanlarında olmaksızın bir takım etkinliklerde bulunmalarının onları daha güçlü bireyler haline dönüştürmekte etkili olduğu düşünülmektedir. Bu konuyla ilgili görüşlerden bazıları aşağıdadır:

Kendimize olan güvemizi de sağlamaştırdığını hissediyorum. Ayrıca yuvada [kimsesiz çocuklar yurdu] geçirdiğim süreç sayesinde toplumdaki yerimi fark etmiş oldum. (K #30)

İkna etmek ve girişken olmayı bu uygulama dersiyle öğrendim. (K #9)

Kendime olan güvenimi kendime kanıtlayabilmeyi başarmaya başladım. Konuşmamı biraz daha net ve düzenli yapmaya çalışıyorum. (...) Bu dönem benim gelişimde yardımcı oldu. (K #19)

6- Topluma hizmet uygulamaları dersi üniversite 3. sınıftan daha önce verilmelidir. Bu konuda geç kalınmıştır.

Giriş kısmında ele alındığı üzere MEB 2005 yılında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde toplum hizmeti çalışmalarına programlarda yer vermiştir. Bu uygulamanın etkililiği ayrı bir araştırma konusu olmakla birlikte, bu yönetmelik çıktığı zaman lise öğrencisi olan bu çalışmanın katılımcılarının, bu tür çalışmalardan haberleri olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim öğrenciler THU dersinin daha erken dönemlerde verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu konuyla ilgili görüşlerden bazıları aşağıdadır:

Ders çok geç kalmış bir dersti. Lisans düzeyinde verilmeye başlanması bile tabii ki bir ilerlemedir fakat çok daha önce bu dersin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. (...) İnsanlara gönüllülük bilincini ne kadar erken kazandırabilirsek toplum bundan o kadar çok faydalanacaktır. Düşünsenize 1. sınıftaki bir birey gönüllü hizmete başlasa benden 3 yıl daha fazla bu proje için destek vermeye çalışacak. Bu ders daha erken dönemlerde (lise, ilköğretim gibi) verilebilir. (K #37)

Dönem sonuna doğru keşke bu dersi daha önce alsaydık diye ah vah etmedim değil. (K #7)

Umarım topluma hizmet uygulamaları dersi ilkökul düzeyine kadar uzanır. Böylece bu konuda küçük yaşta bilgilenilmiş olunur. (K #23)

7- Toplumla hizmet herkesin yapabileceği bir şeydir. Hizmet etmek için herhangi bir makamda bulunuyor olmak, yetki veya güç sahibi olmak gerekli değildir.

Toplumumuzda hizmet denince bir takım yetkilerle donatılmış kişilerce gerçekleştirilen etkinlikler anlaşılabilir. Bu mantığın yansımalarını öğrenci görüşlerinde görmek mümkündür. Diğer yandan bu görüşlerde özellikle herkesin katkı yapabileceği işlerin de olduğunun fark edildiği anlaşılmaktadır. Bir etkinlikte kimisi parasal destek sağlarken, kimileri de bizzat görev alarak veya başkalarını yönlendirerek bir sonuç alınması konusunda katkıda bulunabilirler. Toplumla hizmet uygulamaları çalışmalarına katılan öğrencilerin yorumlarından bu durumu ilk elden gözleme olanağı buldukları ve hatta bizzat yaşadıkları anlaşılmaktadır:

Önceden kendimi hiç hizmet edebilecek seviyede görmüyordum, hep hizmet edilen olduğumu farz ediyordum. Ancak gördüm ki hizmet edebiliyordum, toplumda her bireyin eğer isterse topluma hizmet edebileceği bir alan olduğunu gördüm. (K #23)

Her insan bir şeyler yapabilir sonucuna vardım. [Bu ders] toplumdaki her insanın yaşadıkları çevre ile alakalı olan mağduriyetlerle ilgili bir şeyler yapabileceğini görmek adına faydalı oldu. (K #6)

Bu dersten öğrendiğim bir başka şey ise bir şeyleri değiştirmek için illaki güçlü ve zengin olmanıza gerek yok. Her şey maddiyata bağlanılmamalı. (K #15)

Temel olarak öğrenci görüşlerine dayanarak THU dersi ile ilgili bu çalışma sonunda dersin işlenişine yönelik olarak üç çıkarımda bulunmak mümkündür. Bunlardan birincisi, bir etkinliğin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinde etkinliğe katılan bireylerin o hizmetin gönüllü bir şekilde gerçekleştirilmesine inanıyor olmalarının önemli olduğudur. Bu çalışmada öğrencilerin, gerçekleştirdikleri etkinlikleri THU dersinin bir gereği olarak değil de kendileri yapmak istedikleri için yapmalarının önemine inanmaları yani yapılan hizmetin gönüllülüğe dayandığını kavramaları sağlanmıştır. Nitekim sınıf projelerine katılım zorunlu tutulmamıştır. Ayrıca tüm öğrencilerin bir grup projesinde yer alması zorunlu tutulmuş olmasına rağmen, haftalık olarak kurumlara gidişleri formal bir

şekilde takip edilmemiş, kurumlara gidişlerin kontrolü tamamen kendilerine bırakılmıştır. Buna rağmen devam konusunda hiçbir sıkıntı yaşanmamış; aksine öğrenciler daha fazla katkı yapabilecekleri fırsatlar yaratmaya çalışmış, kurumlarda zorunlu iki saatlik uygulama saatinden çok daha fazla zaman geçirmişlerdir. Bu durumun, olumlu sonuçlanmış THU uygulamalarından biri olan Ayvaci ve Akyıldız'ın (2009) çalışmasındaki öğretmen adaylarının topluma hizmet alanında gönüllü oldukları şeklindeki sonuçlarla benzerlik taşıyan bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin gönüllü tutumları, THU dersini alan öğretmen adaylarının derse ilişkin algılarının genel olarak olumlu olduğunun anlaşıldığı başka çalışmaların bulgularıyla da desteklenmektedir (Elma, Kesten, Kiroğlu, Uzun, Dicle ve Palavan, 2010).

Öğrencilerin bu konuyla ilgili paylaşımları THU dersi ve bu ders sayesinde kazandıklarını göstermesi açısından önemli noktalara işaret etmektedir.

En önemlisi bu işi biz severek yapıyorduk; çünkü diğer derslerden çok farklıydı. Bir kere diğer derslerde genelde her yaptığımız işe karşılık bir şeyler bekliyordunuz. Bunda öyle bir şey söz konusu değildi. Yaptığımız şey tamamen içinizden geldiği için yapıyordunuz. Kimseden bir dayatma olarak görmüyordunuz. Benim açımdan bu muhteşem bir şeydi. Çünkü oldum olası, bize hep bir şeyler yapmamızı zorunlu kıldılar. Üzerimizde bir öğretmen baskısı yoktu. (K #18)

Toplumla hizmet! İlk duyduğumda normal bir ders işte, nasıl olacak ki, dersin sorumlusu gelecek dersi kitaptan ya da sunumdan anlatıp sonra sınav ve her neyse... Ama ilk derse geldiğimde görüntü sandığım gibi olmadı. Hocamızın bize yapacaklarımız ile alakalı bilgileri verdikten sonra bu yaptığımızı bir ders olarak görmeyin demesi diğer derslerden farklı olacağını ilk günden gösterdi... Yapılan bir şeyi ders olarak görmeyip yapmak kime zor gelir ki... (K #6)

Verilerden elde edilen diğer bir çıkarım, öğrencilerin konuşmacı konuklardan olumlu olarak etkilendiği yönünde olmuştur. Örneğin kan bağışi hakkında bilgilendirme yapan Kızılay yetkilisi ile engelliler ve yaşadıkları sorunlardan bahseden bir görme engelli öğrenci konuşmacı olarak bölüme geldiklerinde öğrencilerin büyük çoğunluğu bu etkinliğe katılmıştır. Öğrencilerin bu bilgilendirme konuşmalarıyla yakından ilgilendikleri, konuşmalar sırasında yönelttikleri sorulardan ve daha sonra etkinlikleri gerçekleştirirken konuşmalardan

edindikleri bilgileri kullanma çabalarından anlaşılmalıdır. Bu durumu yine öğrencilerin yorumlarında gözlemek mümkündür:

[Kızılay yetkilisini dinlemeden önce] Kan bağışının bu kadar önemli olduğunu bilmiyordum. (K #44)

Bu projede beni çok fazla etkileyen bir şey oldu. Bu proje gerçekleşmeden önce engelli bir arkadaşımız sesli kitap hakkında bizi bilgilendirirken "Siz şu an bizim için bir altın niteliğindesiniz" dediğinde ben gerçekten çok duygulanmıştım. Şunun farkına vardım ki aslında görmeyen biziz. Biz onları görmüyoruz. Onların çektiği sıkıntılar bizim için bir anlam ifade etmiyor. Çünkü bu sıkıntıları bilmiyor ve görmüyoruz. O gün kendi kendime gün boyu düşündüm. Bir akşam boyunca elektrikler olmasa tüm aydınlatıcı aletlerden yoksun bir yerde olsak ne yaparız diye düşündüm. (Sadece bir akşam) Ne yapardık? (K #24)

Öğrencilerin yorumlarına dayanarak derse yönelik yapılabilecek bir diğer çıkarım ise THU dersini veren öğretim elemanının topluma hizmet alanında tecrübeli, alana ilgili ve topluma hizmet için gönüllü olmasının olumlu katkısı olduğu yönündedir. Bu görüşü yansıtan yorumlar da mevcuttur:

Ben bu bilinci kazanmamıza en büyük desteği Selay Hocamızın sağladığını düşünüyorum. Çünkü kendisi topluma hizmet etmek için o kadar gönüllü idi ki. Belki de herkesin içindeki ateşi tutuşturan onun içindeki gönüllülük isteği oldu. (K #37)

Topluma hizmet etmek ile ilgili başlangıcımız güzelin ötesinde mükemmeldi bu konuda öncelikle bölüme teşekkür ediyorum. Selay Hocamız gibi daha önce de gönüllü hizmetlerde bulunmuş birisini derslerimizde gönderdikleri için. (K #14)

Dersi kendisi de iyi bir gönüllü olan Selay Hocamızın yönlendirmeleriyle böyle eğlenceli geçirdiğimiz farkındayım. (K #11)

Bu çalışma bağlamında öğrencilerin yaptıkları yorumlara bakıldığında öğretim programına toplum hizmetine yönelik uygulamalı bir dersin konulmasının, topluma hizmet bilincinin kazandırılmasına önemli katkılar getirdiği anlaşılmaktadır. Birçok öğrenci bu dersi alana kadar herhangi bir toplum hizmeti etkinliğinde bulunmadığını, hatta böyle bir farkındalıklarının bile olmadığını dile getirmiştir. Toplum hizmeti hakkında fikir sahibi olanlar da bugüne kadar kendilerinin topluma hizmet edecek nitelikte olmadıklarını düşündüklerini ya da toplum hizmetini nasıl gerçekleştireceklerini bilemediklerini ifade etmişlerdir. Nitekim özellikle "Topluma

hizmet herkesin yapabileceği bir şeydir. Hizmet etmek için herhangi bir makamda bulunuyor olmak, yetki veya güç sahibi olmak gerekli değildir." temasında dile getirilen algılama, adayların topluma hizmet konusunda bilinçli olmadıklarının bir göstergesi sayılabilir.

Temalara genel olarak bakıldığında, katılımcıların bu saptamalarının "öğrencilerin toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamalarını sağlamaları" şeklinde belirlenen dersin temel amacıyla (YÖK, 2007; Tezbaşaran, 2009) örtüştüğü ileri sürülebilir. Alanyazındaki bazı çalışmalarda (Akkocaoğlu, Albayrak ve Kaptan, 2010; Yılmaz, 2011, Sönmez, 2010; Dinçer, Ergün, Şen ve Çabuk, 2011, Gökçe, 2011) ulaşılan THU dersinin öğretmen adaylarının toplumsal sorumluluklara ilişkin duyarlılıklarını arttırdığı, olumlu tutum ve davranış geliştirmelerini sağladığı şeklindeki bulgular da bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca Gökçe'nin (2011) çalışmasında dile getirdiği üzere, THU dersinde gerçekleştirilen uygulamaların adayların kişisel gelişimlerine katkı sağladığı, "Topluma hizmet uygulamaları katılımcıların bireysel gelişimlerine katkı sağlar. O süreçte katılımcılar birçok şey öğrenirler." temasıyla tutarlık gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan ABD'deki Topluma Hizmet Ulusal Komisyonu (NCLS) topluma hizmet uygulamalarının her dersin öğretim programında kendisine yer bulabileceğini ve her yaşta çocuk için uygun olabileceğini ileri sürmektedir (NCSL, 2002). Bu çalışmanın katılımcılarının da 6. temada bu tür bir dersi daha önce almış olmayı tercih etmek şeklindeki istekleri/dilekleri NCLS'nin topluma hizmet uygulamalarındaki yaş düzeyinin uygun olduğunu gösterir niteliktedir.

Topluma Hizmet Uygulamaları dersi yapı açısından bölüm programındaki diğer derslerle pek benzerlik göstermemektedir. Ayrıca dersin işlenişi, ders kapsamında yapılan etkinliklerin türü ve öğretim elemanlarının tutumlarının dersin amacına ulaşması bakımından oldukça önem arz ettiği söylenebilir. Nitekim alanyazındaki bazı çalışmalarda (Çoban, Kaşkaya ve Ağırbaş, 2010; Tilki, 2011) THU dersinin işlenişine ilgili olarak yapılan farklı uygulamaların sonuçları açısından kayda değer farklılıklar ortaya çıkardığı gözlenmektedir. Bu bağlamda ders

kapsamında yapılan etkinliklerin, benimsenen yöntemin, gerçekleştirilen uygulamaların, öğretim elemanının tutumunun, sonuçlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratacağının beklenen bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada dile getirilen, ders kapsamında yapılan uygulamalarda, öğrencilerin o hizmet için kendilerini gönüllü hissetmelerinin önemli olduğu ve öğrencilerin konuşmacı konuklardan olumlu olarak etkilendiği yönünde dersin işlenişine ilişkin yapılan çıkarımların bunu doğrular nitelikte olduğu söylenebilir. Bu bağlamda gerek dersin işlenişine yönelik olarak yapılacak çalışmalara, gerekse kurum ve kuruluşlarda ortak çalışmalara ilişkin karşılaşılan sorunlar, izin problemleri, öğretmen adaylarının toplumun hangi alanında en iyi hizmet edebildikleri gibi konularda yapılacak daha çok araştırmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırmada THU dersinin işlenişine yönelik bir çalışma tanıtılmış ve ders sürecinin sonunda öğrencilerin topluma hizmet uygulamalarına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Ders genel anlamda grup ve sınıf projeleri ile öğrencilerin seçimleri göz önünde bulundurularak, gönüllülük temele alınarak yürütülmüş, projelerle ilgili konuşmacı konuklar derse davet edilmiş, değerlendirme için günlükler ve raporlar toplanmıştır.

Ders sonunda toplanan öğrenci raporlarının betimsel analizi yapılmış; THU dersini alan öğrencilerin toplum hizmeti bilinci kazanmalarının yanı sıra, toplum hizmeti yapmaktan mutluluk, huzur ve gurur duydukları belirlenmiştir. Ayrıca sadece kendilerinin bilinçlenmesini yeterli bulmayıp, çevrelerini de bilinçlendirmeleri gerektiğini fark ettikleri, herkes belli düzeyde topluma hizmet etse dünyanın daha güzel bir hale geleceğini düşündükleri, yetki veya güç sahibi olmaksızın herkesin topluma hizmet edebileceğini fark ettikleri ve bu çalışmaların kendilerini geliştirmelerine olanak tanıdığı sonucu çıkmıştır. Tüm bu görüşler ve çalışmanın sonuçlarından hareketle bu amaca yönelik bir dersin daha erken yaşlarda veya öğretmenlik programlarının ilk yıllarında verilmesi önerilebilir.

Dersin işlenişine yönelik olarak bir takım önerilerde bulunulabilir. Örneğin, THU dersinin amacına ulaşması için öğrencilerin sundukları hizmeti dersin gereği olarak değil de gönüllü bir şekilde gerçekleştirmelerinin önemine inandırılmaları gerekir. Ders kapsamında bölüme çağrılan konuşmacı konukların öğrencileri olumlu olarak etkilediği düşünüldüğünden bu tür etkinliklere mutlaka yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Öte yandan dersi veren öğretim elemanının topluma hizmet alanında deneyimli kişiler arasından seçilmesinin de dersin etkili bir şekilde yürütülmesine olumlu katkısının olabileceği ileri sürülebilir.

THU dersi kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada öğrenciler hazırlanan projelerde gönüllü olarak yer almışlar, belli düzeyde topluma hizmet bilinci kazanmışlar, bu bilinci yaşamlarının daha sonraki dönemlerinde uygulamaya koymayı sürdüreceklerini belirtmişler ve çevrelerine de bu bilincin kazandırılması için çaba harcayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu açılardan bakıldığında dersin hedeflerine ulaşıldığını söylemek mümkündür. Ancak yapılacak boylamsal bir çalışmayla daha doğru yorumlar yapılabilir, bu bağlamda dersin uzun dönemli etkisine bakmak önerilebilir.

Sonuç olarak Eğitim Fakültelerinde sunulan Topluma Hizmet Uygulamaları isimli dersin üniversite gençliğinin eğitim yaşamında önemli bir boşluğu doldurduğu, topluma hizmet bilincini kazanmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Ancak dersin değişik ortamlarda ve farklı öğrenci gruplarıyla işleniş, işbirliği yapılan kurum ve kuruluşlarda karşılaşılan çeşitli sorunların çözümü, kurumlardan izin alma sürecinde yaşanan olumsuzluklar ve öğretmen adaylarının toplum hizmetindeki tercihleri gibi konularda yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkocaoğlu, N., Albayrak, A. ve Kaptan, F. (2010). *Topluma hizmet uygulamaları dersini alan öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılık düzeyleri üzerine nitel bir çalışma (HÜ İlköğretim Bölümü örneği)*. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu II. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi. 16-18 Mayıs 2010, Beytepe, Ankara.
- Ayvacı, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 184, 102-119.
- Çoban, B., Kaşkaya, A. ve Ağırbaş, Ö. (2010). *Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin tutumlarının diğer bölümler ile karşılaştırılması (Erzincan Üniversitesi örneği)*. 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. 20 - 22 Mayıs 2010, Elazığ.
- Diñer, Ç., Ergül, A., Şen, M. ve Çabuk, B. (2011). Bir topluma hizmet uygulaması örneği: "Haydi kavram oyuncaklarıyla oynayalım". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 19-38.
- Elma, C., Kesten, A., Kiroğlu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N. ve Palavan, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 16(2), 231-252.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 176-194.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2008). Öğretmen yeterlilikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlilikleri. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2005). *Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim ve orta öğretim kurumları sosyal etkinlikler yönetmeliği*. MEB Mevzuat Bankası, Ankara.
- National Commission on Service-Learning (NCSL) (2002). *Learning in deed. The power of service-learning for American schools*. [Çevrim-içi: <http://nslp.convio.net/site/DocServer/learningindeed.pdf?docID=1201>], Erişim tarihi: 5 Ağustos 2010.
- Leiva, F. M., Montoro F. J., & Martinez T. L. (2006). Assesment of interjudge reliability in the open-ended questions coding process. *Quality & Quantity*, 40, 519-537.
- Saran, M., Coşkun, G., Zorel, F. I. ve Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: Ege Üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 22(6) 3732-3747.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin kazanım boyutunda değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 53-72.
- Tezbaşaran, A. (2009). *Eğitim Fakültelerinde topluma hizmet uygulamaları yönergesi* (Sürüm 5). Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- University of Missouri, The Work Study, (2007). *A definition of community service*. [Çevrim-içi: <http://web.missouri.edu/~wrkstudy/comserv2.html>], Erişim tarihi: 28 Mart 2012.
- Wikipedia (2012). *Community service*. [Çevrim-içi: http://en.wikipedia.org/wiki/Community_service], Erişim tarihi: 28 Mart 2012.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.
- Tilki, F. (2011). *Beden eğitimi ve spor eğitimi alan öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları dersini algılama düzeyleri (Sakarya ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) (2007). Öğretmen yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007) (Öğretmenin üniversitede yetiştirilmesinin değerlendirilmesi). Ankara: Yükseköğretim Kurulu.

Summary

Purpose

Higher Education Council of Turkey decided that a new course titled "Community Services" should be offered in the Faculties of Education. Studies revealed that university students who took "Community Services" course developed positive attitudes and became more aware of problems faced in their society. On the other hand studies also showed that students' attitudes towards Community Services course differ depending on how the course was structured or the type of activities offered. These results suggest that in order to increase social awareness among prospective teachers, new studies need to be conducted on how this course should be structured. Therefore, the purpose of this study was to present a sample case on how this course can be structured and implemented, and to obtain students' perspectives. It is hoped that the results of this study will close the gap which exists in the literature.

Method and Implementation

The participants of the study were 44 university students enrolled in the Community Services course which lasted for 14 weeks. During the 14 week period, participants formed their own project groups and choose a topic to work on. In choosing a topic, project suggestions offered by the administration of the Faculty of Education and ideas explored through brainstorming activities in classroom were examined. By choosing a topic, the participants also selected an institution they would be working with. While two hours were allocated to work in the field, one hour was allocated for class discussions. Each week one class hour was spent in class for discussion on theoretical aspects of the community services. During this time problems faced during the implementation were shared and discussed as well. Through these discussions, participants became aware of issues and problems other groups were facing. Participants also offered their own ideas and solutions for problems other group were experiencing. This class hour was used to invite guest speakers who informed the participants on various issues.

During this study participants implemented both group projects and class projects. While group projects had fixed members and were mandatory to participate, class projects were voluntary and were open to whole class and required additional time dedication. Group projects lasted for 14 weeks. However, class projects lasted from one day to a week depending on the work done. In order to evaluate the group and class projects and overall course evaluation participants were asked to write journals and reports. Reports collected at the end of the study were content analyzed.

Results and Discussion

Analysis of reports indicated that there were seven themes in participants' perceptions. For example, the examination of projects showed that participants' awareness on community services was raised. The participants reported that they were happy and also proud of the work they have done. The participants also believed that in order to make other people become more aware they need to be more active. They also suggested that if everybody participates in community services, the world would be a better place to live in. In addition, participants pointed out the fact that those who participate in community services learn so much. They also argued that in order to increase awareness among youth such a course should be offered at an earlier age. These remarks clearly show that Community Services course filled a gap in the education of teacher candidates. The participants' acknowledged the fact that they got so much information from the guest speakers. They also reported that having an instructor who had voluntary community service experience contributed to their success.

Conclusions

Many participants had reported that until this course was offered not only they did not have any opportunity to participate in a community service activity, but also they were not aware of it. Some of the other participants claimed that they didn't know how to contribute to

the community or thought that they were not qualified for it. In this respect, it is clear that having this course in the curriculum of the Faculties of Education contributed a lot in terms of increasing awareness of the importance of community services among youth. However, this course is different from other courses in so many aspects, including planning, implementing, and reporting.

The findings of this study suggested that more research need to be conducted in terms of how this course needs to be planned, and implemented. Other studies are also needed in how to get institutions involved in community services, how to get permissions from them for students and how to make them to be more collaborative.